

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Факультет іноземних мов
Факультет іноземної філології
Історичний факультет

ПИТАННЯ СХОДОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

*Тези доповідей
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
28 березня 2019 р.*

Харків – 2019

<https://www.whitehouse.gov/articles/president-trump-says-iran-deal-defective-core-new-one-will-require-real-commitments/>.

3. Middle East: Iran // The World Factbook. – 2019 [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ir.html>.
4. Regional economic outlook. Middle East and Central Asia // International Monetary Fund. Middle East and Central Asia Department. – 2018. – С. 14.

ТАДЖ-МАХАЛ ЯК АРХІТЕКТУРНА ПАМ'ЯТКА ІМПЕРІЇ ВЕЛИКИХ МОГОЛІВ І СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Корнійчук Анастасія Олексіївна, студентка 3 курсу

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: к.і.н., доц. Л.М. Ямпольська

Актуальність вказаної теми обумовлена тим, що Тадж-Махал є незвичайною архітектурною спорудою, яка за масштабами та якістю виконання немає рівних у наш час. Окрім цього, Тадж-Махал завжди оповитий неймовірними легендами шаленого кохання імператора Імперії Великих Моголів Шаха Джахана Мугала до своєї коханої дружини Мумтаз-Махал (у дівочтві Арумад Бану Бегум), також відомої як Мумтаз-Ул-Замані, племінниці впливового царедворця індійського правителя. Цей шедевр світової культури, об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО піддається в наш час загрозі руйнування та зникнення.

Спорудження Тадж-Махалу висвітлює важливий період в історії Могольської Індії. Вивчення історії будь-якої держави завдяки конкретним подіям, архітектурним пам'яткам і видатним постатям дозволяє дослідникам краще осягнути причини та наслідки подій, які мають вагомe значення для суспільства.

Переважає більшість учених досліджували історію Тадж-Махалу, приділяючи увагу особливостям побудови мавзолею, його внутрішньому оформленню, величі та красі. Серед сучасних культурологів, чиї праці були використані нами в процесі дослідження, варто зазначити І.А. Бартенєва, В.Н. Батажкову [1], А.А. Клімова [2], Н.А. Іоніну [3] та ін.

Завданнями нашої статті є аналіз історії створення архітектурної пам'ятки періоду Імперії Великих Моголів – Тадж-Махалу, дослідження особливостей конструкції мавзолею, сьогоdnішнього стану споруди, визначення її культурно-історичного значення.

Для проведення дослідження були залучені загальнонаукові (аналізу, синтезу, систематизації) та спеціально-історичні (описовий, порівняльно-історичний) методи.

П'ятий імператор Імперії Великих Моголів Шах Джахан залишив після себе багато чудових пам'яток архітектури, що асоціюються з обличчям Індії в очах сучасного світу: Перлинна мечеть в Агрі, Шахджаханабад (відомий як Старе Делі), Диван-і-ам і Диван-і-Хас у

цитаделі Червоний форт у Делі. Знаменитий Павиний трон Великих Моголів, який, за описами сучасників, вважався найрозкішнішим троном у світі. Однак найвідомішим з усіх монументів, що збереглися, став Тадж-Махал, який назавжди увічнив його ім'я. Шах Джахан мав декілька дружин. У 1607 році він був заручений з Арумад Бану Бегум. Юній дівчині на той час виповнилося всього 14 років. Через п'ять років після заручин відбулося весілля. Під час весільної церемонії батько Шаха Джахана, Джахангір, дав своїй невістці ім'я Мумтаз-Махал (у перекладі «Перлина палацу»). Вона вийшла заміж через п'ять років після заручин, 10 травня 1612 року. Дату обрали придворні астрологи як найбільш сприятливий день для щасливого шлюбу. Шлюб Мумтаз-Махал і Шаха Джахана виявився щасливим для обох молодят. Навіть за життя поети вихваляли її красу, стрункість і милосердя. Мумтаз стала надійною супутницею Шаха Джахана, подорожуючи з ним по всій Імперії Великих Моголів. Лише війна стала єдиною причиною їхньої розлуки, надалі навіть вона перестала розділяти їх. Мумтаз стала опорою, коханням і втіхою імператора до самої смерті [2, с. 53]. За 19 років заміжжя Мумтаз народила 14 дітей, однак останні пологи стали для неї фатальними. Мумтаз померла, а її тіло було тимчасово поховане в Бурханपुरі.

У грудні 1631 року Шах Джахан розпочав спорудження Тадж-Махалу. Його будівництво стало виконанням обіцянки, даної Мумтаз-Махал в останні хвилини її життя: побудувати монумент, який би відповідав її красі. Центральний мавзолей завершили в 1648 році, а будівництво всього комплексу закінчили через п'ять років, у 1653 році.

Історія приховує, кому саме належить планування Тадж-Махалу. В ісламському світі на той час спорудження будівель приписувалося замовнику будівництва, а не його архітектору. На основі джерел можна впевнено стверджувати, що над проектом працювала команда архітекторів. Як і більшість великих пам'яток, Тадж-Махал став яскравим свідченням надмірного багатства його замовника. 20 000 робітників працювали 22 роки, щоб втілити фантазії Шаха Джахана. Скульптори прибули з Бухари, каліграфи – з Сирії та Персії, інкрустацію виготовляли майстри з Південної Індії, каменотеси приїхали з Белуджістану. Матеріали привозили з усієї території Індії та Центральної Азії.

Тадж-Махал оточує красиво розбитий сад. Сад в ісламському стилі – це не просто одна із складових частин комплексу. Послідовники пророка Мухаммада мешкали на величезних просторах засушливих земель під пекучим сонцем, тому обнесений стіною сад уособлював рай на Землі. Він охоплює більшу частину комплексу: із загальної площі 580x300 м займає 300x300 м [2, с. 53].

Оскільки цифра «4» вважається священним числом в ісламі, розташування саду Тадж-Махалу засноване на цифрі «4» і його кратних. Канали і центральна водойма поділяють сад на чотири частини. У кожній

четвертій частині розташовано 16 клумб (всього 64), розділених між собою пішохідними доріжками. Дерева саду з родини кипарисових означають смерть, фруктові – життя, всі вони розташовані в симетричному порядку. Тадж-Махал розташований у північному кінці саду, а не в центрі. По суті, в центрі саду, між Тадж і його центральними воротами, розташовується штучна водойма, яка відображає мавзолей у своїх водах [1, с. 86].

Мавзолей має численні символи, приховані в його архітектурі та плануванні. Так, наприклад, на воротах, через які відвідувачі Тадж-Махалу заходять у парковий комплекс, що оточує мавзолей, висічені чотири заключних аяти з 89-ї сури Корану «Зоря» (Аль-Фаджр), звернені до душі праведника: «О ти, душа спочилих! Повернись до твого Господа задоволеною і здобувши достаток! Зайди з Моїми рабами. Зайди в Мій рай!»

З лівого боку від усипальниці знаходиться мечеть із червоного пісковика. Справа – точна копія мечеті. Весь комплекс має осьову симетрію. Усипальниця має центральну симетрію щодо гробниці Мумтаз-Махал. Єдиним порушенням цієї симетрії є гробниця Шаха Джахана, яку спорудили після його смерті [1, с. 87].

Це диво історії збереглося до наших днів, проте, на жаль, переживає не кращі часи свого існування. Нещодавно в стінах Тадж-Махалу було виявлено тріщини. На думку вчених, поява тріщин може бути пов'язана з обмілінням річки Джамни, що протікає поруч. Зникнення річки призведе до зміни структури ґрунту і осідання мавзолею, а можливо, навіть до його руйнування. Також мавзолей почав втрачати свою легендарну білизну через забруднене повітря. Незважаючи на розширення паркової зони навколо Тадж-Махалу і закриття ряду особливо брудних виробництв в Агрі, мавзолей все рівно жовтіє. Його доводиться регулярно чистити за допомогою особливої білої глини.

Таким чином, Тадж-Махал є найвеличнішим символом Індії, залучаючи щорічно близько 2,5 млн. туристів. Він вважається кращим прикладом архітектурного стилю Імперії Великих Моголів, який поєднує в собі елементи перського, індійського та арабського стилів. Історія, що стояла за його будівництвом, дає підстави вважати його однією з найвидатніших пам'яток кохання, коли-небудь побудованих у світі. Окрім цього, вражає соціальний статус Мумтаз-Махал, яка мала значний вплив на імператора, завжди була присутня у військових походах, важливих державних подіях і зустрічах, котрі відкладалися в разі її відсутності. У 1983 році Тадж-Махал був названий об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, «перлиною» мусульманського мистецтва в Індії, одним із загальноновизнаних шедеврів світової архітектури.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартенев И.А., Батажкова В.Н. Очерки истории архитектурных стилей. – М.: Изобразительное искусство, 1983. – 384 с.
2. Клімов А.А. Чудеса світу. Ілюстрована енциклопедія для дітей. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2004. – 128 с.
3. Тадж-Махал // 100 великих чудес света / сост. Н.А. Ионина. – М.: Вече, 2005. – С. 384-387.

ЗВИЧАЙ БИНТУВАННЯ НІГ У КИТАЙСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

Ляшевська Ганна Ігорівна, студентка 3 курсу

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: к.і.н., доц. Л.М. Ямпольська

Тема дослідження є актуальною з огляду на те, що культура Китаю – одна з найдавніших у світі. Саме Китай є батьківщиною відомих усім винаходів, таких як папір, порох, шовк, компас тощо. Однак, говорячи про винаходи та традиції Китаю, неможливо не згадати й ті, які шокують лише при одному згадуванні. Однією з таких є багатовікова традиція бинтування ніг.

Завдання нашої доповіді: проаналізувати звичай бинтування ніг із точки зору китайської та європейської традиції; з'ясувати причини усталеності вказаного звичаю в китайському соціумі в різні історичні епохи; визначити, які привілеї це надавало жінкам та як до цього ставилися чоловіки.

Звичай бинтування жіночих ніг у Китаї практикувався впродовж майже тисячі років. Це важливий культурно-історичний феномен в історії світової цивілізації, в першу чергу, китайської. Незважаючи на те, що Китай впливав на культуру сусідніх держав – Японії, Кореї, В'єтнаму, слід зазначити, що цей звичай був визначальною рисою саме китайського соціуму.

Витоки бинтування ніг, як і традицій китайської культури в цілому, сягають середньовіччя. У X столітті в Китаї було покладено початок фізичної, духовної та інтелектуальної дегуманізації жінок, що відобразилося в такому явищі, як звичай бинтування ніг. Інститут «бинтування ніг» розцінювався як необхідний та естетичний і практикувався майже десять століть. Звичайно, робилися спроби «звільнення» ступні. Як правило, на сміливий вчинок зважувалися діячі інтелектуальної сфери та мистецтва, жінки, які мали владу, однак не поділяли думок щодо прагматизму та перспектив цієї традиції. Проте вони були для тогочасного суспільства «білими воронами».

Існує багато легенд про походження цього звичаю. За найпоширенішою легендою, першою в Китаї почала бинтувати ноги придворна дама Йо Нян, яка жила наприкінці епохи Тан (618–907). Вона